

Muuseumide kujunemise lugu – J. V. Maranto

Tere kõigile! Alustame ekskursiooni. Olete jõudnud muuseumide muuseumisse. Muuseumid on olemas olnud üle 2000 aasta, need lihtsalt ei ole olnud alati sellised nagu praegu. Muuseumide kujunemise lugu algab palju varem ja on palju kummalisem, kui arvata võiks. Alustame vanast Kreekast. Sõna „muuseum“ tuleb kreekakeelsest sõnast „mouseion“, mis tähistas kunstide ja teaduste jumalannadele muusadele ehitatud templeid. Muusad kaitsesid õpetlasi ning andsid inspiratsiooni isikutele, kes seda väärtsid. Nende templid olid täis kingiks toodud skulptuure, mosaiike, keerukaid masinavärke, kivisse raiutud luulet ja proosat ning kõike muud, mille abil surelikud püüdsid neile tõestada, et on jumalikkude inspiratsiooni väärt.

Nüüd oleme jõudnud Mesopotaamiasse. Esimene muuseum loodi aastal 530 e.Kr praeguses Iraagis ning ajaloo esimeseks kuraatoriks oli printsess. Ennigaldi-Nanna kogus Mesopotaamia kunstiväärtusi ja hoidis neid oma kodus, hoones nimega E-Gig-Par. Kui arheoloogid seal väljakaevamisi tegid, leidsid nad kümneid kunstiteoseid, kõik korralikult rivis ja kõigil juures savitahvlikesed kolmes keeles kirjutatud teabega. Milliseid huvitavaid pidusid seal võidi korraldada!

Rooma impeeriumis muutus põnevate esemete kogumine ja näitamine traditsiooniks ja leidis järgijaid. Poliitikute ja väejuhtide aardekambrid olid sõjasaagist pungil ja ülikute õukondades näidati rahvale erilistel puhkudel, näiteks gladiaatorite võitluste aegu, eksootilisi loomi. Siin näetegi lõvi ja gladiaatorit. Ja, khm, siia näituseossa kuluks ilmselgelt ära ka koristaja.

Liigume edasi. Lähme-lähme! Järgmine etapp muuseumide kujunemise loos jõudis kätte renessansiajal, mil läänemaalimas hakati pärast peaaegu tuhat aastat kestnud ignorantsuse aega uuesti looduskeskkonna vastu huvi tundma. Kurioosumikabinetid, mida tunti ka nime Wunderkammer all, kujutasid endast justkui materiaalset entsüklopeediat ja neis olid välja pandud mitmesuguseid esemeid koondavad kogud.

Lähme edasi garderoobi, siia poole! Ärge tehke riietest välja, lähme edasi Ole Wormi kabinetti. Ole Worm oli jõukas 17. sajandi loodusteadlane, antikvaar ja arst, kellele kuulus üks kõige märkimisväärsemaid kurioosumikabinette. Ta kogus loodusest liiginäidiseid, inimeste luukeresid, vanu ruunikirju ja Uuest Maailmast pärit esemeid. Teistest kurioosumikabinettidest võis leida ka geneetilist muundunud isendeid, vääriskive, kunstiteoseid ning religioosseid taiesid ja ajaloolisi esemeid. Eiei, ära seda puutu! Kurioosumikabinetid kuulusid eraisikutele, asusid sageli eramajades ja kollektsioone haldasid omanikud ise, kelleks olid peamiselt valitsejad ja ülikud, aga ka kaupmehed ja esimesed teadlased.

Kas kuulete tsirkusefanfaare? 1940. aastatel ostis ettevõtlik noor artist Phineas T. Barnum Euroopas kokku mitme kuulsama kurioosumikabineti eksponaadid ning asutas New Yorgis muuseumi, mis sai nimeks Barnum's American Museum. See oli uskumatu segasumma suvila, mis oli ühtaegu loomaaed, loengusaal, vahakujude muuseum, teater ja ebardite väljanäitus, kus oli arvukalt elavaid eksponaate, näiteks karud, elevantid, akrobaadid, hiiglased, Siiami kaksikud, Fidži merineitsi ja habemega naine, aga ka palju uusi masinaid ja teaduslikke instrumente.

Üldsusele avatud muuseumid on aga üsna uus nähtus. Enne Barnumit sai avalikes muuseumides käia ainult kõrg- ja keskklassi rahvas ning sedagi ainult teatavatel päevadel. Küllastajad pidid muuseumi küllastamiseks eelnevalt kirjalikult aja kinni panema ning iga päev lubati muuseumi vaid väike arv küllastajaid. Louvre oli kuulus sellepoolest, et sinna võisid minna kõikide ühiskonnakihtide esindajad, kuid üksnes kolmel päeval nädalas. Muuseumid hakkasid kujunema selliseks, nagu me neid praegu tunneme, alles 19. sajandil. Asutati sellised institutsioonid nagu Smithsonian, et objekte ka näha ja

uurida, mitte üksnes luku taga hoida. Eelkõige Ameerikas korraldasid muuseumid katseid ja võtsid tööle ka maadeuurijaid, et nood neile uusi looduslike liikide näidiseid otsiks ja kohale tooks. Muuseumidest said õpetlaste keskused, kus tehti nii kunstilisi kui ka teaduslikke avastusi. Seda aega kutsutakse tihti muuseumide ajastuks.

Tänapäeval on muuseumid kõigile avatud ning need on haridus- ja teadustöö keskused, mis kujunevad üha interaktiivsemaks. Sellegipoolest on küsimus, kellel on võimalik muuseumis käia, endiselt päevakajaline, sest mõnikord jäävad piletihinna tõttu muuseumi ukse taha need tulevased teadlased, kunstnikud ja jumaliku inspiratsiooni saajad, kel pole oma teadmisanu kustutamiseks piisavalt raha. Aitäh tulemast ning astuge tagasiteel läbi ka muuseumide muuseumi suveniiripoest!